

**De tentoonstelling 'Territorial Bodies' onderzoekt aan de hand
van het begrip identiteit de beeldhouwkunst in Israël.**

door Robert-Jan Muller

Philip Sauter, 'The Great Vehicle', 2002, gemengde techniek, 204 x 231 x 53 cm, coö. Rachel en Dan Zuckerman, Israël

museum tijdschrift Apr/Mei 2008 I

Het lichaam als metafoor

identiteit in de Israëlische kunst

De afgelopen jaren is het begrip 'identiteit' hoog op de agenda van de hedendaagse beeldende kunst terechtgekomen. Kunstenaars die zich met dit thema bezighouden voelen zich blijkbaar in een positie geplaatst waarin ze als individu een uitspraak moeten doen in relatie tot hun eigen etniciteit, nationaliteit, bevolkingsgroep of sexe. Op de twee grote overzichtstentoonstellingen van hedendaagse kunst het afgelopen jaar, de Biënnale van Venetië en Documenta 12 in Kassel, was dan ook een behoorlijk aantal kunstenaars te zien dat expliciete autobiografische elementen toonde. Ze verzamelden objecten die aan hun moeder toebehoorden, beeldden vrienden af uit de eigen subcultuur, deden uitspraken over het vrouwzijn, borduurden kleden en naaiden poppen in elkaar.

Het komt daarom niet uit de lucht vallen, dat de tentoonstelling 'Territorial Bodies' in het Scheveningse Museum Beelden aan Zee, over beeldhouwkunst in Israël, het onderwerp van identiteit ten opzichte van het leefgebied aan de orde stelt. Sterker nog, het zou verwondering wekken wanneer een tentoonstelling van hedendaagse kunst uit dit politiek beladen gebied geheel voorbij zou gaan aan de bijzondere omstandigheden van deze regio. Wonend op de 'battle-ground' van verschillende territoriumclaims, geloofsopvattingen en etnische groeperingen lijkt het voor kunstenaars onontkoombaar stelling te nemen.

zoektocht

Gastconservator Ronit Edén koos vijftien Israëlische kunstenaars, met als uitgangspunt het eigen lichaam in verhouding tot het grondgebied waarop zij leven. De Iraans/Israëlische Edén (1959) studeerde architectuur en design in Tel Aviv en kwam zes jaar geleden naar Nederland. In 2007 maakte zij voor Museum

Jan Cunen in Oss de tentoonstelling 'Ver-Huizing', waarin begrippen als 'identiteit' en 'thuis' in relatie tot migranten aan de orde kwamen. Met 'Territorial Bodies' laat Edén die thema's opnieuw aan bod komen, nu gericht op de situatie in Israël. 'Een zoektocht', noemt Edén de tentoonstelling en de voorbereiding ervan. Een zoektocht waaraan zij, als Israëlische, wonend in Nederland, zelf deelneemt. Zij is zich door deze persoonlijke situatie sterk bewust van hetgeen zij het sleutelbegrip van deze tentoonstelling noemt: erbij horen. Een identiteitsbesef meet zij af aan het horen bij een land, een familie, een sexe en een cultuur. Hoewel 'Territorial Bodies' het lichaam als motief centraal stelt, is dat slechts een metafoor voor verbondenheid met de cultuur waarin het bewustzijn gevormd is. Deze cultuur ziet Ronit Edén zowel in brede relaties, bijvoorbeeld het lichaam in verhouding tot het land-territorium (een wat onduidelijke omschrijving die Edén hanteert), als de relatie tot familiegeschiedenissen. Daartussenin komen aan bod het privéterritorium, gender, het groteske en verwijzingen naar de kunstgeschiedenis.

Er worden dus nogal wat 'posities' en 'stellingnames' aangesneden, waardoor je als bezoeker je hoofd er steeds goed bij moet houden. Ronit Edén is een tentoonstellingsmaker met een missie en die missie is het best geslaagd daar waar ze de kijker inzicht geeft in de rijke schakering van het beeldende kunstenaarsaanbod in Israël. Maar het is niet haar doel de kunstenaars voor zichzelf te laten spreken. De teksten in de catalogus en op de tentoonstelling dwingen de kunstenaars in Edén's tentoonstellingsconcept, wat op den duur nogal uitleggerig gaat werken. Overigens is het begrip beeldhouwkunst ruim opgevat, want er zijn ook foto's, textiel en video's te zien. Het videowerk *Dead Sea* van Sigalit Landau bijvoorbeeld is een mooie dromerige lucht-opname van de kunstenaar gewikkeld in een

Buthina Abu Milhem, 'The Needle with the Sewer', 2004-07, negen kledingstukken, textiel, spelden, draad, 130 x 130 cm, coll. kunstenaar
Zoya Cherkassy, 'The Avont-Gardists - The Aviator', 2005, beschilderd aluminium, courtesy Gallery Rosenfeld, Tel Aviv

II

ketting van watermeloenen, drijvend op het groenblauwe water van de Dode Zee. Langzaam wikkelen de aaneengeregen meloenen zich af en voeren uiteindelijk de (naakte) kunstenaars mee buiten beeld. Dat, volgens de catalogus, die tijdelijke aanwezigheid van het werk toegevoegd wordt aan de al rijke geschiedenis van de streek, moet je maar op de koop toenemen.

Binnen hetzelfde thema 'Lichaam en Land-Territorium', maar dan onder het subhoofdstuk 'migratie', figureert het werk van Philip Rantzer, die in 1999 voor Israël deelnam aan de Biënnale van Venetië. Bovenop een brommer bouwde hij een stad van kartonnen verpakkingen. Op de dozen en doosjes is nog te zien wat erin heeft gezeten: fotorolletjes, pasta, nespresso, paracetamol, horloges, een verspuiter. De merknamen zijn net zo'n wirwar als de straatjes die Rantzers miniatuurstad suggereren. Het heeft iets ontwapenends, die stad op wielen, vooral wanneer blijkt dat Rantzer zelf in zijn vroegste jeugd met zijn ouders vanuit Roemenië naar Israël verhuisde. Dat ontwapenende bezit het videowerk van de Palestijnse Manar Zuabi (woonachtig in Nazareth, onder wettelijk Israëlsch gezag) niet. Ze staat, op de rug gezien, in een wite ruimte, giet zwarte verf op de grond en gaat touwtjespringen. Door de opspattende verf (het bijschrift spreekt onterecht van 'zweepslagen'), misschien om de handeling dramatischer te maken) worden de ruimte en de kunstenaars ortheelsspellend zwart. Is het, zoals Eden schrijft, een commentaar op

Zuabi's woon situatie? Zonder deze uitdaging erbij is het best een sterke video, maar nu Eden deze draai eraan geeft, wordt het touwtjespringen ineens een machteloos gebaar.

familiegeschiedenis

In de categorie 'privéterritorium, gender en het groteske' vallen vooral de cartooneske sculpturen op van Zoya Cherkassky, een serie van zeven beroepen als slager, chirurg, leraar en prostitué. Ze worden stuk voor stuk op een diabolische manier belachelijk gemaakt waarbij je als kijker niet weet of je moet griezelen of grinniken.

Met zijn realistische wassculpturen begeeft Gil Shachar, gerangschikt onder de categorie 'kunstgeschiedenis', zich op gevaarlijk terrein. Kunstenaars als Duane Hanson, Ron Mueck en Paul McCarthy hebben op dit terrein al zoveel indruk gemaakt, dat het moeilijk is daaraan niet te refereren. Maar op de eigen merites beschouwd weten de afgietsels van zijn lichaam en handen nog genoeg poëzie op te roepen. Shuli Nachsons video daarentegen, waarop ze het litteken van haar borstamputatie in close-up decoreert met een tekening, is stuitend exhibitionistisch.

Onder de noemer 'familiegeschiedenissen' worden hier de meest roerende werken getoond. De sculpturen van Ziv Ben-Dov zijn, onder invloed van een leven in de kibboets, het resultaat van een gezamenlijk maakproces met diens vrienden en familie. Broeders toont drie levensgrote figuren, afgietsels van de kunstenaar en zijn twee broers, gewikkeld in doeken en gehurkt met het gezicht tegen de muur. Vreemde flappen staan als kuiven van het voorhoofd af. De gestalten, van dof bruin grijs polyurethaan zijn anoniem geworden, maar door

hun houding en elkaars nabijheid ontstaat er een indruk van grote innigheid tussen de drie. De geborduurde textiele werken van de Palestijnse Buthina Abu Milhem vormen het hoogtepunt van de tentoonstelling. Ze bezitten prettieloosheid terwijl autobiografie, traditioneel handwerk en beeldende kunst hand in hand gaan. Zij gebruikt de kleding van haar grootmoeder om nieuwe kledingstukken te maken. Met spelden monteert Abu Milhem op de bloesjes en japonnen toefjes wolraad – een decoratie die in haar cultuur is voorbehouden aan mannenkleding. Met potlood heeft zij in Arabisch schrift uitspraken van haar grootmoeder over het hele kledingstuk geschreven, dat van wege de overal uitstekende spelden ondraagbaar wordt.

Gastconservator Eden heeft met veel betrokkenheid deze tentoonstelling samengesteld en betrokkenheid die haar artistieke oordeelsoms in de weg heeft gezeten. De fotowerkjes van Amir Weinberg en Galia Gur Zeev bijten beeld hebben gewoon niet genoeg beeldende kwaliteit om zich staande te houden. Je zou een scherpere keuze wensen en meer werken van kunstenaars als Ben-Dov, Rantzer en Landi (van wie elk maar één werk tentoongesteld is). Wellicht dat deze tentoonstelling een aanpak tot individuele presentaties van deze Israëlische kunstenaars in Nederland.

Robert-Jan Muller is kunsthistoricus, freelance tentoonstellingsmaker en publicist

'Territorial Bodies. Hedendaagse beeldhouwkunst uit Israël', 3 februari t/m 25 mei, Museum Beelden aan Zee, Boulevard/Harteveldstraat 1, Scheveningen; di t/m zo 11-17; toegang € 7,00; www.beeldenaanzee.nl

Ziv Ben-Dov, 'Brothers' (detail), 2005, silicone, ijzer, polyurethaan en hout (drie beelden), 120 x 250 x 70 cm, coll. Kunstenaar, Siquit Landau, 'DeadSea', 2004, videostill, coll. kunstenaar en Alan Seger Galleries, Tel Aviv; Uri Katzenstein, 'Home', 2001, beeldend brons, textiel en video, coll. kunstenaar en Chon Gallery